

מנפצת המוסכמות מהגטו של ונציה

שרה קופיו סולם, משוררת יהודייה ואישה גאה בת המאה ה־17, קיימה בסלון ביתה חוג תרבותי לאנשי רוח יהודים ונוצרים. יצירתה ומכתביה מלמדים על דמותה הייחודית ועל החברה היהודית התוססת בגטו

Sarra Copia Sulam - Jewish Poet and Intellectual in Seventeenth Century Venice Edited and Translated by: Don Harrán The University of Chicago Press, 2009, 632 pp.

הלא־יהודים הפעילו עליה לחצים כבדים כדי לשכנע אותה להוציא את דעה ולהתבצר, היא עמדה בהם בכבוד, וענתה להם כגומלם. לעתים, התכתביות אלו עם בני שיחה נשאו אופי של אהבה אפלטונית, לפעמים אפילו עם נזונים ארזטיים, למרות שהם אף פעם לא נפגשו ולא הכירו מינס אל מינס. ידידות עמוקה שרדה בין שרה קופיו ובין הרב יהודה אריה ממודינה, שאף השתתף בחוג הפילוסופי בסלון ביתה והיא נעוצה בו בכל העניינים שברוח. בהקדמה למוחה שלו "אסתר", כתב ר"א ממודינה על שרה שהיא הייתה מאוד מתקרבת למרות גילה וגם מינה. כאשר נפטרה היה זה הוא אשר ניסח את השיר החוקק על מצבתה. כעת וכתי לספר מקיף ורחב אופקים פרי עבודתו של פרופ' דון הרן מן האוניברסיטה העברית, אשר ריכז את כל היצירות של שרה קופיו, את שיריה ואת כל הכתבים

התשובות ומסרי הגות, חיכך מחוות הלחצן מסיק, אבל מצד שני היה מסור למשחקי קבוצת ולחומרים. בתוך הגטו של ונציה, שהפך עם הזמן לאחד המרכזים החשובים ביותר בעולם של הדפוס העברי, הקמוזונים אינטלקטואליים, אגודות ספרותיות האקדמיות מוסיקליות, אשר נקראו באופן כולל "חברות", במסגרת חוגים אלו, שלעיתים השתתפו בהם יהודים ונוצרים גם יחד, התקיימה פעילות תרבותית ענפה ומוגנת יחד עם ריונים על הגשמים שעמדו על הפרק בתחומי הדעות, הספרות והדת. נושא אחד שמאוד העסיק את המחזות המבריקים ביותר של התקופה היה עניין הישארות הנפש, כלומר מהו גורלה של נשמת האדם אחרי מות הגוף. עניין זה לא היה של מה בכך. התוכוח עליו אנשי רוח יהודים ונוצרים בכל רחבי אירופה, ובמקומות מוסוימים, כגון אמסטרדם,

שנשלח אליה או שהתחיימו אליה. התוצאה המחוקקת היא המכתב הזה של הכרה ייחודית היסטורית מאוד, למרות הייתה סגורה בין חומות הגטו, ויחידה ממקום של האודות התרבותית ששרדה בראשית המאה ה־17 בעיר הלונדונית. אופי זה מתאר יפה את המכונה האינטלקטואלית של ימי הרנסאנס, את האודות, את ההשפעה לידע והאופק הליברלי, ואף את הפילוסופים הוויכוחיים שפילסו את החברות האת החוגים המוסרית של החברה, דמותה של שרה קופיו מעוררת עניין כיוון שהיא משקפת את היקף האת המכונה האינטלקטואלית של התקופה שרדה סביבת החקלאות הפיכה מתודה אודות לתיאור הכלל, ובתוכה נמצא דמותו החלום בלתי קונבנציונליות. היצירה של קופיו משקפת את המודלים המפורסמים את האודות התרבותיים של התקופה. אחת מן היצירות שכתבה הייתה "לשול", היודעות מן הפרנסים, תורת המוסר של הרב פרנסיס שליו המיושלת היודית נתקבצו בו כל תחושות של האכזריות, רגש זה שפחד את האודות של החוגים האינטלקטואליים. להתאפי ולחן יחד על גישאים שהניסו את החברה את היות יחד עם זאת, מן הספר של הרן עולה שאלות רבות, כגון מה היה פגמו של שרה קופיו המשיגה באירופה של מה שקרו "המטטר וריסן", כלומר לפני עידן ההשכלה והמחשבה היודיתית האם בכלל יכולה להיות בחקופה זו אישה למידת רהודייה על אמת ככה וכמה, ואם היו עוד נשים יהודיות שכתבו שירה באיטליה ובסגנון, שאלה השאלות הקשה היות יהודיות מה היה סיב היחסים בין היהודים והנוצרים לשפוט על חומות למרות השתייכותם הולמים הבלתי מוסקים למידת את דומה שאלות אלו עוד נמצות להפרידן מתקדמות ומחקרים נוספים. ■

הניצ הפולמוס לחריפות מיוחדת. הגנה מפורסם ביותר, שגישה לערער על הנפחה המסודרות היסוד כי רגש מה יחד עם הגוף ללא הישארות, היה האדם מסובח פורטוגל איראל זה קוסטה. בשל רעות אלה חומות לתן הודים על ידי רבני הקהילה, ולבסוף שם קץ לחייו. בת זמנם של מודינה ורה קוסטה הייתה המשוררת שרה קופיו סולם. שרה, שנולדה בנראה בשנים האחרונות של המאה ה־16 וזיה כל הייה בגטו של ונציה, כבר בצעירותה גילתה סקרנות גדולה, קראה ספרי פילוסופיה, ידעה שפות רבות, כתבה שירה עם פרזה והתעניינה במוסיקה. היא גימלה התכתביות עם כמה אנשי רוח על הגישאים השונים שעמדו על הפרק באותה התקופה, וכינתה נושא הישארות הנפש. בגיל חמש עשרה, לאחר שהתחננה עם בן־אבן יהודי עשיר בשם יעקב סולם, פנתה את ביתה לבני רוח יהודים ונוצרים באחד מניכס מסודר הרנסאנס. בסלון ביתה שבוהו נבנו של ונציה קיימת חוג מסודרת פילוסופי שמשך אנשים רבים, חלקם אף הגיעו לשם מן הערים הרחקות. כל אלה התקבצו מאוד מן השורות איתה במסגרת ובפילוסופיה, מן המחזות שקראו וכן המוסיקה. שרה קופיו ניצנה מוסכמות, תלן כי שרדה תרופות ההתנגדות הן מצד החברה הנוצרית והן מצד החברה היהודית. בתקופה שהמוסכמות התבררות תבטו מן העולם להישאר במוחה בתוך ביתה, לחיוב עם גישה מובנת לידע ולהשכלה. שרה קופיו, למדה והגות. שרה הצעירה הפגיכה אודות מנוכחת המה בידועה והם בחיבה איתה. כאשר אחד מירידיה הגיד כי לא קיבלה אודות תרופה השכלה, ענתה לו בתקופת שהולך הלימודים "הוא לניטיס לכל אדם שירצה ללמוד, סלול אודות, ובמידת רהודייה, כיוון שאנשי המכונה מנסים בחומות לחיפוי אלה במסגרת לשכנע אותה להוציא את דעה. האכן, גם כאשר יודייה

יעקב לאטס

הגיה, העיר שבניה על מריסת סבצית של לטעלה מנאה אים סגנים המהודים כנזום על ידי נשים וחברה על ידי תעלות רבות, אישה יהודים לחיפוי בתחומה רק בשנת 1516. לפני מן יודים אמנם נמסר אליה ביום להגל עסקיהם אך היה עליהם לנזב אותה מיד הרוב והאשר באותה השנה השלטנות הרצו לאפשר ליהודים להתגודד בעיר באופן קבוע, היה זה כנראה שינוי באי גידה המוחזק ממוחה העיר, ששימש עד אז אכסניה לתעשיית המכתב שנקראה בשפתה של ונציה "נוס". מאובטחה סילה זו לשימוש כדי למות סבצית מרדת שפאר חילף העיר, פגורה על ידי חומה ומיחזות לאכסנייה מסוימת. בשנים האחרונות ניסח יוסף בן היסטוריונים על השפעותיה של חומת הקטת הגטה האם ספרות יהודים בגטו הוותיק מעשה של גם מריסת תברתי תרבותי של המכה והפגרת בלש יהודים, צעד שהביא לעידוד היחסים התרבותיים בין שר הקטנות הוותיק והאנוניט ספרותי לפי מן בעידן הרנסאנס כרטי סליל רות או שגה היה זה שלב בתהליך ההתמלחה של היהודים לתוך העירקם של החברה האירופית, שעל ידי מריסתם בשכונה נפרדת נראה את הסתייגותה, כשעמם של מניס רכז האודים. כי אכן, למרות שעל ידי כי היהודים נחלקו למעשה לשלבים של החברה, הם הולו לחברה רבות ייחודית עצמאית וסקרנית שהגיע לראש מריסטים ביותר, הן בתחום תרבותי והן בתחום הספרותי והעיוני. את הרמזות הסקריות והודעות כותר היה רבי יהודה אריה ממודינה (Leone da Modena) שעל בעיר במחצית הראשונה של המאה ה־17. הלמיד חכם זה, אשר רוח של מכתב, כתב מצד אוד שאלות